

אידי דזוט

מאמרים
בהלכה ואגדה

מאת
דוד ב"ר צבי משה קאהן
רב דביהמ"ד גבול יעבץ

ברוקלין נוא יארק
שנת תשע"ח לפ"ק

מהם למזבח אלא דחשיב להן ריח ניחוח מפני הכבשים שבאים עמהם וכן בתורה הזבח עם הלחמים. ובטור כתב תירוצ' שהתורה אינה חובה והפסוק בא להוציא רק קרבנות חובה, עיין בהגהות רח"ד ז"ל שהביא דברי הפנים יפות ובעל כלי חמדה שמפרשים הרמב"ן בדרך אחרת. ונראה דהנה שאני קדשי קדשים מקדשי קלים בנוגע למעילה דק"ק אף קודם שחיטה הויין בכלל קדשי ה' (ועיין תוס' מעילה ג, ד"ה אלמא) משא"כ קק"ל דרק לאחר שחיטה נעשה חלב שמיוחד למזבח קדשי ה'. וממילא בכבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם שהם קדשי קדשים (כמבואר במשנה זבחים נד, ב) נחשבים לקדשי ה' וממילא שם קרבן עליהם אע"פ שאין המנחה נקרכת ע"ג מזבח, משא"כ לחמי תודה שבאים עם התורה שהיא קדשי קלים הרי אין מקום להוציאם מהקרא דכל שאור וכל דבש מכיון שאין על התורה שם קרבן קודם שחיטה שיהיו הלחמים שייכים למזבח.

ונראה להתעמק בקרא לקמן ו-יג "על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו" ודרשו שהלחם קדוש ע"י שחיטת הזבח והיינו שנקרא קרבן ע"י הזביחה משא"כ בשתי הלחם שנקרא קרבן אפילו קודם שחיטה אע"ג דלא קדיש קדושת הגוף עד לאחר שחיטת הכבשים.

הכרת הטוב

במקום אחר (אהל דוד לשמואל) הארכתי שכל אחד מישראל מחויב להכיר טובה למי שזקנו עשה לו ולמשפחתו טובה מטעם הכרת טובה. וחילי ממש"כ הרמב"ן בפרשת תצא (כג-ה) שמה שלא קדמו המואבים לישראלים והם היו גמולי חסד מאברהם שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבי" עיין שם. ולפי זה איך יש דין שנאה בעברין (עיין פסחים קיג, ב ותוס' שם ד"ה שראה) הא מחויב לעשות לו טובה מטעם הכרת טובה לזקנו אברהם אבינו. ואין לומר שזה מחייב רק עד ד' דורות דרחמי האב על הבן (עיין בראשית כא-כג ורש"י שם) שהרי אצל שאול (שמואל א טו-ו) שמטעם הכרת טובה ליתרו עשה חסד עם הקיני ויותר מארבעה דורות עברו. ואולי י"ל שהכל מטעם נחת רוח להזקן ואברהם אבינו לא ניחא ליה מהמעשים של יו"ח הרשע ואין כאן נחת רוח.

הלובש תפילין הוא ירא שמים

הרמב"ם פ"ד מתפילין הט"ז כתב וז"ל היו תפיליו כרוכין בידו מותר לישן בהם אפילו שינת קבע. ואינו אוכל בהם אלא אכילת עראי. אבל אם נכנס

לסעודת קבע חולצין ומניחין על שלחנו עד שיטול ידיו ואחר כך יניחם ויברך על מזונו והוא לבוש בהן: עכ"ל.

והמקור מברכות כג, הנכנס לסעודת קבע חולץ תפיליו ואח"כ נכנס ופליגא דר"ח דאמר רבי חייא מניחין על שלחנו וכן הדור לו ועד אימת אמר רב נחמן בר יצחק עד זמן ברכה. וכתב שם רש"י (ד"ה וכן הדור לו) וז"ל שיהיו מזומנים לו ויחזור ויניחם בשעת ברכה. ובמאירי כתב וז"ל כדי שיהיו מזומנים לו להניחם אחר אכילה והיכן הוא חוזר ומניחם בשעת ברכה והוא שאמר עד זמן ברכה וממה שאמרו עד זמן ברכה ולא אמרו לאחר ברכה דקדקו גאוני ספרד שקודם שיברך יסלק את השלחן ונטל ידיו ומניחין ומברך ברכת המזון וכו' עכ"ל.

ונראה שהרמב"ם פירש הגמרא באופן שיוצא לו מזה מקור למה שכתב "והוא לבוש בהן" דמשמע שאין הקפידא שהתפילין תהיינה מצויות לו שילבישן תיכף ומיד אחר האכילה כדמשמע מהמאירי אלא שהקפידא היא שיהיה מלבוש בתפילין כשמברך ברהמ"ז. והנה עיין בשו"ע או"ח קפג-ט וז"ל "וגם לא יהא מיסב שהוא דרך גאווה אלא ישב באימה" וז"ל באר היטב שם ירא שמים יהא נזהר בשעת בה"מ להתעטף במלבוש העליון וגם להניח הכובע בראשו ולא יברך במצנפת הקטנה ואף כשמברך ביחיד ינהוג כך כדי שיהא מורא שמים עליו ויעורר הכוונה האר"י ב"ח של"ה. אין עיטוף נוהג אלא בא"י משום כבוד השכינה עט"ז בשם ספר יששכר ע"ש: עכ"ל.

ונראה שהמקור בירושלמי סוף פ"ז דברכות עיין שם בפני משה, ומתעטף כמו הלבשת כובע, ועיין ישעיה ו-ב בשתיים יכסה פניו עיין שם רש"י ודו"ק. והנה עיין לשון הרמב"ם בפ"ד הכ"ה וז"ל קדושת תפילין קדושת גדולה היא שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק. עכ"ל.

הרי תיאר הרמב"ם למי שלובש תפילין שהוא ירא שמים ומכיון שצריך לברך ברהמ"ז באופן זה הרי צריך להיות מלובש בתפילין כשהוא מברך ומש"ה כתוב בגמרא "וכן הדור לו" ר"ל שתהיינה מזומנות לו שיוכל לברך ברכת המזון והוא מלובש.

הלכות ש"נשתנו" - רשימה

- אשה חשובה - בזה"ז כולן חשובות

- אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבי"ד - כתבו ראשונים דאי"ז בזמנם

- בטלו עטיפת ישמעאלים באבל
- לא נהגו לברך הברכות לאבלים (כתובות ח,ב)
- הש"ך כתב שהאבלים תוך ז' מחלו על כבודם (שלא ישתתפו קרוביהם בשמחה)

- יש שכתבו דליכא גדול הבית בזה"ז
- יש שדנו אם אדם עשוי למשמש בכיסו וכו' נהג בזה"ז על איזה סכום שהוא

- שלא לבקר קברים בר"ח וחנוכה וימים שא"א תחנון - נתבטל בזה"ז
(יש להרגיש שכל כך כמה הלכות והנהגות אודות אבלות נתבטלו מפני שרצו לקיים הקרא ד"בלע המות לנצח ומחה ה' א-לדים דמעה מעל כל פנים וגו'")

הלל

יש לעיין איך הזכיר בנו של הלל שם אביו שהלא קיימא לן דגדול מרבן שמו וא"כ אם היה קורא לו "אדוני" או "רבי" או "אבי" הלל הרי משפיל הוא מדרגתו בזה, ונראה שהיה קורא לו הלל רבי או הלל אבי (עיין ירושלמי פ"ג דדמאי דש"ד לומר התואר אחר השם) אמנם נראה דלא היה עושה שפיר אם היה אומר הלל רבן לשון רבים דאז היה משהו אביו לדרגת משה רבינו דרק אצלו מזכירים לשון רבינו אחר שמו. ויש לדון בזה שמצינו בקרא "אדוני משה כלאם" הרי ששפיר עשה יהושע לומר אדוני קודם שמו של משה רבו ודו"ק.

הללו והללו

במדרש אמרו שבשעה שהמצריים נהרגו בקשו לומר שירה ואמר להם הקב"ה מעשי ידי טבעו בים ואתם אומרים שירה. נל"פ שבמקום אחר ביארתי מה שאמרו שמלאכים שאלו בשעת קריעת ים סוף הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז ומקשים הלא ישראלים עשו תשובה כשנצטוו משכו וקחו לכם (משכו ידיכם מע"ז) ותירצתי על פי ירושלמי מכות פ"ב ה"ח שלמלאכים אין להם תפיסה של תשובה. וממילא י"ל שהקב"ה אמר להם מכיון שאין לכם הבחנה בין המצריים לישראלים אין לכם לשמוח בשירה על אבדון של מצריים שאין לכם לשמוח על אבדון של רשעים מכיון שאינם מחלקים בין רשעים שעשו תשובה לאלו שלא עשו תשובה.

המהר"ם מרוטנבורג

ברא"ש לקידושין (פ"א סימן נו) הביא בעית הגמרא (לג,ב) וז"ל בנו והוא

רבו מהו לעמוד מפני אביו ולא איפשיטא איבעיא להו בנו והוא רבו מהו לעמוד אביו מפניו גם זו לא איפשיטא וספיקא דאורייתא הוא ויעמוד זה מפני זה אמרו עליו על רבינו מאיר מרוטנבורג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו עכ"ל והנה זה פשוט שמש"כ "שמיום שעלה לגדולה" ר"ל דקיימא לן (טור בשם רבינו פרץ ותוס' לברכות לא,ב ד"ה מורה) שגדול הדור דינו כרב מובהק. אמנם אין ספק שאביו נצטער מזה אע"פ שידע שכוונת בנו היתה מפני קפידתו שלא לעבור על דבר הלכה.

ובמקום אחר הארכתי לבאר שבבין אדם חבירו אין הכוונה העיקר אלא מה שנפעל.

יש להרגיש שבסוף ימיו סבל המהר"ם מאד מהמלך רודאלף יש"ו ששם אותו בכלא ודרש פדיון ומטעם שהיה גדול הדור דרש פדיון גדול והמהר"ם אסר להקהילה לפדותו מטעם המשנה בגיטין (מה,א) שאין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון עולם. והנה התוס' בגיטין נח,א ד"ה כל ממון חקשו ממעשה דהתם ברבי יהושע בן חנניה וקבל לפדותו רכל ממון שפוסקין עליו ותירצו שני תירוצים דבאותה מעשה היתה סכנת מיתתה או שראה על חתינק שמופלג בחכמה היה (וכ"ה בתוס' גיטין מה,א דה דלא). ולא עלה על דעת המהר"ם להתיר מטעם זה ודו"ק.

זה ברור שאע"פ שנסתפקו אם כיבוד או"א הוי בן אדם לחבירו הלא גמרא מפורשת היא בסנהדרין פד,ב.

המן

ביומא (עז,א) אמרו שהמן היה יורד בשלשה אופנים לצדיק לבינוני ולרשע, ולפי"ז היה מפורסם מי הוא רשע שהרי הרשעים שטו ולקחו וגם היו צריכים לטחון המן וא"כ קרח ידע שהוא רשע ואיך אמר מדוע תתנשאו על קהל ה' (כן שמעתי מקשים).

ונראה שע"כ צל"פ הא דיומא שלא היה מוכח מהג' אופנים של ירידת המן מיהוא צדיק או רשע רק שמשה רבינו ידע להכריע על ידי ירידת המן, דחנה אמרו בסוטה לב,ב שהקב"ה לא רצה לבייש עובדי עבירה והרי על ידי ירידת המן יוצאת בושח לרשעים.

חמסורה של בני מערבא

במסכת עבודה זרה (יח,א) איתא אודות רבי חנינא בן דוסא שנידון למיתה עיי המלכות וז"ל הגמרא אלא מ"ט איענש משום הוגה את השם בפרהסיא